

Megint a romantikus képek: a hegy, aztán az óceán. Félő, hogy képzavarba fúlok. Azt mondtam, Ottó a legkevésbé sem volt mítoszteremtő költő, de tulajdonképpen ez nem egészen pontos így. A mítoszteremtés folyamatához tartozik az is, ahogy a költő átlényegíti a versét. Ez történt bizonyos értelemben Sylvia Plath-szal is. A tengeralattjáró-motor a hegy tetején találja magát, miközben a köztes személy egyre vékonyabb, megreped, eltűnik vagy felrobban az önfeláldozás látványos formájában, az önteremtés folyamatának részeként. De Ottóval nem ez történt: az ő versei nem kísérlik meg, hogy a személyiséget mint elszigetelt, kiválasztott szellemet újratereptsék, hanem ösztönös folyamat zajlik bennük a kezdet kezdetétől a legutolsó versekig, ahol az önéletrajz nem a Romantikus Hős életét példázza, hanem Akárki furcsa, égő, elvékonyult életét. E folyamat hallatlan energiát emészt, elmeélt, dühöt, szenvedélyt, amelyekből Ottónak kivételes tartalékai voltak.

A barátság *felszíne alatt* ezt éreztem meg, ez rázott meg.

A barátságon *belül*ről egy kedves kis rajz maradt, nekem rajzolta egy dedikált kötetbe: Nagy-Britannia és Magyarország látható rajta elnagyolt térképen, és fölötte egy felhő, rajta felirat: YOU.

A barátságon *túl* a versei ajtót nyitottak nekem önmagukra: különösen, amikor rájöttem, hogy első hallásra száraz és precíz ritmuskezelése felszabadítja a nyelvet, hogy üssön, galopponozzon és gyászoljon. Az ajtókon át megláttam a fölünyes komédiát, amely néhány csavarral és zökkenéssel tragikus vízióhoz vezet. Az élete legvégén írt tizenöt dal megmutatja ezt a távot, amelyet a maga virtuóz módján a végletekig feszített: epigrammatikus, kosztolányisan tiszta nőírmei a sötétről, a megértésről és a kétségbeesésről szólnak.

És mégsem a kétségbeesésről: a versek komikai zsenialitása olyan, mintha valaki tizenöt tripla szaltót ugrana a szakadék fölött. Aki ezt meg tudja csinálni, az bármennyire szenved is, bármennyire sötéten lát is, nem lehet vesztes. És mintha így hagyta volna el az életet is, nem lassú elmúlással, hanem egyetlen elegáns szaltóval.

Vajda Miklós

A LÉGTÉRBEN NEM SZÁLLNAK ANGYALOK

Ha van valahol, akkor most röhög rajtam, ahogy ülök itt Budán, körülrakva a könyveivel, töröm a fejem, olvasom, rendet próbálok rakni az emlékeim közt, és írni kezdek róla. Ez neki, onnan nézve, ha jól ismerem, márpedig jól ismerem, nyilván mulatságos jelenet. A nevetését – jellegzetesen, kissé balra húzott száj, halk és mély, kiöblösödő, majd elvékonyodva fölszaladó hang, göcögve, staccato ejtett szavak – bizonyára nem vihette magával, de a csúfondáros humorát talán igen, hisz az a lélekhez tartozik, gondolom én, már persze amennyiben ez az utóbbi valami csakugyan halhatatlan és netán emberi lényegünkkel is azonos, és még a huszadik századi embernek is kijárt. Ő is erősen kételkedett sok mindenben, főleg a túlvilágban, meg persze hit-

te is, de nem hol így képzelte, hol meg úgy, hanem egyszerre volt igazi intellektuelként szkeptikus hívó és hívó szkeptikus, egy gondolatmenetben, egy versben, egy sorban, egyazon metaforában is akár. A hangsúly szinte mindig a szépszisen volt. „...*amíg van halál, van öröklét*”, mondja egy helyütt, és ott az „*amíg*”, tehát nagyon kemény föl-tételt szab a hitének. „*Istent tagadni olcsó élvezet*” – mondta már 1972-ben is, és pár sorral lejjebb hozzátette: „*Istent alkotni sem nemesebb öröm.*” Évtizedekkel később, öregen (öt évvel fiatalabb volt nálam!), mikor már a magyar költészet néhány nagy halálversét írja, a kétely akkor sem enyhül, inkább erősödik. „*Sötét Vak Kilátástalan Nem látni semmit / Vak Kilátástalan Sötét Sötét Sötét*”, küldte a tudósítást útjáról az utolsó ciklus utolsó dalának két utolsó sorában, hetekkel a halála előtt. Ott, a célegyenesben, ahol ő akkor járt, félelmében a legtöbb kételkedő meghunyászkodik már, és gyalázatos, gyáva, ám talán megbocsátható összeméri opportunizmussal föladja a kételyt, hisz mit lehet tudni, hátha mégis?, ő azonban ugyanitt, egy verssel följebb azt mondja: „*Hallod-e, te Öregember? / Ez volna a te teremtett világod?*” (...) „*A mítosz a két lábon járó majomember alma. / A légtérben nem szállnak angyalok. / Isten van vagy nincs. Küszködve, meg-megállva / Tartok a sír felé gyalog.*” Korábban is, mindig, nagyon neheze érett elképzelnie Őt, akinek műve egyebek közt a huszadik század. „*Ember vagyok, embernek képelem / Csak nálunk tökéleesebbnek / Tudja a különbséget jó és rossz között / És nem roppantja össze / A rettenetes felelősség // Hadd hihessem mindenk ellenére / Hogy létezik*” – íme, egy poszt-Auschwitz–Gulág–Hiroshima–Kádár, egyszerűség kedvéért posztmodern, metafizikus költő még testmeleg vallomása.

*

Alighanem már csak én élek azok közül, akik ismerték a Szauer Ottó nevű, ferde fejtartású, gyapjas hajú, dacosan éles tekintetű, koravén, csenevész és láthatóan neurotikus kamasz fiút. Nevelőtanára (és nem melleleg unokabátyja) a Sztéhló-féle zugligeti nevelőintézetben, Rákosi Zoltán, volt Eötvös-kollégista („*országos örült, dali féltehetség. Eszményi bohóc egy rettegéstől jőzön világban. Egyéniség egy mozgósított csillagon*”) vezette elő büszkén 1950 körül Keresztury Dezsőéknek, és én véletlenül jelen voltam a Semmelweis utcai lakásban. Az emlékkép éles, de jócskán lemorzsolat már belőle az idő. Az Eötvös-kollégium igazgatóját és kiváló kultuszminisztert már menesztette Rákosi; Keresztury a Széchényi Könyvtárba került, és *Kemény Zsigmond társadalmi regényei* címmel választható kollégiumot tarthatott az egyetemen heti egy órában. Horváth Jánost éppen akkor rúgták ki, mikor én nagy nehezen bekerültem; Waldapfel József szörnyű irodalomtörténeti órái kíváncsivá tettek a régi nagy iskola módszere iránt, meg szolidaritásból is beiratkoztam hát Dezsőhöz, akinek feleségéhez évek óta tenente kétszer zongoraóra jártam. Eleinte hárman hallgattuk Kereszturyt, de a másik kettő hamarosan lemorzsolódott; attól fogva „Kedves Miki!” megszólítással kezdődtek, de a legnagyobb komolysággal folytak tovább az előadások. Az év végén le is kollokváltam Dezsőnél Keményből. Marika néni, a Londonban élő neves Kodály-tanítvány, Scheiber Mátyás húga, az első orgonaművészi oklevéllel rendelkező nő Magyarországon, maga volt az eleven dekadencia, tanárosan puritán férjének mindenben teljes ellentéte. Szinte sohasem lépett ki a lakásból, és szobájában, ahol orgonapedállal is fölszerelt különleges zongorája állt egy dobogón, nyáron is fűttette a cserépkályhát. Bokáig érő fekete kordbársony pongyolában járkált cigarettái füstfelhőiben, nyakában selyemsál, arca, szája, körme vastagon kifestve, sűrűn kapdosta be a valamilyen pirulákat és nagy kortyokban a konyakot, miközben hamis dunántúli tájszólással szünet nélkül csacsogott az általa becenevükön ismert híres emberekről. Mikor leült tanítványa mellé a zongorá-

hoz, hogy megmutasson valamit a kottában, vagy előjátsszon pár ütemet, hogy, hogy nem, a fekete pongyola olykor szétnyílt, és a dermedt volt ciszter diák bölcsészhallgatónak, akinek az egyetemi koedukáció pusztá ténye is fantasztikus újdonság volt még, alaposan meg kellett kapaszkodnia Bach vagy Czerny szellemében, hogy föl ne pattanjon a látványtól. Ám nem odanéznie is nehéz volt, többek közt azért is, mert hozzá beszéltek. Dezső, a tolerancia edzett atlétája, sosem volt otthon e zongoraleckék idején.

Hogy akkor mit érzékelt e lakás igen komplex kisugárásaiból az elővezetett árvaházlakó költő-vadóc, akit tanár rokona, maga is költő, terápiás versírásra fogott, arra nem tudott pontosan visszaemlékezni. Éhes voltam, mondta nevetve évekkal később, mikor agnoszkáltuk egymást e régi közös emlékekben, örökké éhes voltam akkor, és utáltam az egészet. Egy idomított majom voltam, aki produkálta magát, hogy kiérdemelje gazdája dicséretét – az nagyon kellett. Rákosi Zolinak meg a Keresztury elismerése kellett. Mindenki kapott tehát valamit, a végén még egy nagy tál süteményt is hoztak, erre határozottan emlékszem. Akkor már tudtam, kicsoda Keresztury, de azt is, kicsoda Weöres Sándor, mert Vargha Balázs elhívta közénk az intézetbe. Azt is tudtam, hogy én költő leszek.

A szavalat fölhúzott szemöldökű, elismerő bólogatásokat és meglepett hümmögéseket váltott ki a jelenlevőkből. Marika néni tapsolt, és Weöres Sanyikát, Pilinszky Jancsit emlegette, Keresztury gratulált – de nem a Szauer gyerekeknek, hanem saját tanítványának. A kölyökköltő magányosan állt a felnőttek közt, mint általában a költők. Nem ő volt a fontos, hanem ami produkálta őt, a pedagógia. A versek háborús élményekről, árvaságról, szabadságvágyról, szeretethiányról szóltak – de nem emlékszem, hogyan.

Am Keresztury csakugyan fölfigyelt akkor Ottóra, és bár Arany árnyékában gyökeröző és legtovább Illyésig előremerészkedő lírafölfogásától, pláne gyakorlatától a fiatal Orbán Ottónál idegenebb költőt nehéz elképzelni, volt annyira jó szemű, nyitott és okos pedagógus, meg annyira jószívű ember is, hogy Ottó attól kezdve gyakran megfordulhatott nála a Semmelweis utcában. Biztatást, a nyers élmény „költőibb” szublimálására, a nyelv finomítására, a kötött formák fegyelmének elsajátítására buzdító intelmeket, bírálatot, tanácsokat kapott, olvasandó és fordítandó költők emlegetésével és az ínséges időkben vacsorával egybekötve, mesélte később Ottó. Elég a VÁLOGATOTT VERSEK (1998) élére tett 1957-es APÁM megdöbbenő első sorát olvasni („*Sárrá rohadtál te is*”), hogy Keresztury toleranciáját tisztelni tanulja az ember. Egy olyan fiatalember szólal meg ott vádlón, keményen, harsányan, akinek megölték az apját, és aki ettől teljesen más viszonyba került sorssal, Istennel, teremtéssel, hazával, valójában minden-nel, még önmagával és a költészettel is, mint az a hagyományos, az adott világot Isten akaratának elfogadó, nemzeti gondokat vállaló, szelíden és szerényen éneklő énlíra, amit Keresztury művelt. Markánsan különbözött ez a hangütés a kortárs magyar költészet egészétől is. És Dezső mégis valamiféle apapótlékká lépett elő Ottó számára, mint ahogy olyasféle volt az én életemben is, és még sokkal inkább az lehetett egykori kollégiumi tanítványainak. Ottó is tanult Marikánál zongorázni, de őt már nem legyintette meg a fekete pongyola.

*

Az emlékezetes bemutatkozás után öt-hat évvel Ottó már publikált. Rendkívüli időkben éltünk. Őt nem vették föl az egyetemre, de mikor tehette, bizonyos órákra néha bejárt; ezért lett a később nem mindennapi műveltségű költő saját meghatározása szerint „*magánképzettségű szabadgondolkodó*”. Engem, száját jártató „nyugatimádó, kozmo-

polita nagypolgárt” 1958 komor tavaszán kirúgtak lektori állásomból. Éltünk a diktatúrában keservesen, napról napra, ahogy tudtunk, „szabadúsztuk”, a nagy és a kis, a magántörténelem kavargó hullámaiban, krajcáros gondok és ifjúságunk szerelmi és szellemi kalandjai között. Ez utóbbiak egyike hozott össze újra Ottóval. A Móra Kiadónál felejthetetlen Kormos István barátunk nagyszerű sorozata, *A világirodalom gyöngyszemei* soron következő kötetét, az ANGOL KÖLTŐK ANTOLÓGIÁJÁ-t (1960) az erre leghivatottabb magyar költő-fordítóra, Szabó Lőrincire bízta, de a már nagybeteg költő mellé odaállított engem afféle segédnek. Még szinte el se kezdtük a munkát, mikor a költő meghalt, és a roppant, gyönyörűséges feladat teljesen rám maradt. Orbán Ottó fordítóként alighanem abban a nagy sikerű, úttörő kötetben debütált, és holtáig tartó barátságunk is ott kezdődött. Látom, csak hét verset bíztam rá, talán mert akkor még alig tudott angolul, de lehet, hogy nem vállalt többet, mivel valamelyik zűrös szerelmi kalandjában vergődött éppen. Annyi mindenesetre kiderült, hogy tökéletesen ura a kötött formáknak is, bár saját versei akkoriban főleg még az avantgárd, Kassák, a fiatal József Attila és a fiatal Radnóti hatását mutatják többek között.

A saját hang, a heves számon kérő viszony az egész teremtéssel, a lázas metaforákkal zsúfolt, kategorikus, kemény beszéd már megvan, de a csípős ironia és a humoros önreflexió, ez a két fontos költői jegye még hiányzik. Meg kellett teremtenie magát egészen, hogy nyilvánosan mulatni tudjon önmagán – ahhoz szakmai önbizalom is kell. Néhány év múlva, az ÉSZAK-AMERIKAI KÖLTŐK ANTOLÓGIÁJA (szintén Kormos nagy érdeme, Móra, 1966) válogatásakor rábíztam többek közt Ginsberg ÜVÖLTÉS-ének egy akkori körülmények közt közölhető részletét. A beatköltészet emblematisz figurája anarchizmusával és obszcén szókimondásával akkor felszabadítólag hatott rá, de másfél évtizeddel később már kinötte, túlhaladta, és egy budapesti találkozás után nagy, ódaszerű versben saját ifjúságával együtt búcsúztatta el: „...*viszlát Allen viszlát zavaros üdvösségünk / fiatalágom nagyhangú versétől búcsúzom / a hatvanas évek illúzióitól amikor az értelmiségit / reformtervei páncéljában pompázó lovagnak láttuk / aki szíve helyén egy kézzel rajzolt virágot visel / semmi közünk egymáshoz / de jó tudni hogy lényegünk közös*” (GINSBERG BUDAPESTEN, 1981). Mellesleg Ginsberg, az egykori lázadó csavargó azóta leborotválta híres szakállát, frakkban járt felolvasásaira és a tiszteletére rendezett bankettekre, és dús-gazdag emberként halt meg nemrégén – a siker csapdáit Amerikában nehéz kikerülni.

Ha jól emlékszem, én adtam Ottó kezébe az egyik legérdekesebb modern amerikai költő, Robert Lowell kötetét is, bár az antológiában még nem az ő Lowell-fordításai állnak. Ottó közeli rokonára talált ebben a súlyosan sebzett lelkű, családi múltjával, nemzete történelmével, Istenével, egyházával, hazájával szüntelenül csatázó, önmagát agyongyötrő, nagy és bonyolult költőben. Egy kötet önéletrajzi verset és három költői egyfelvonásost fordított tőle a hetvenes évek elején, és két esszé is írt róla. Az államilag agyonvert zsidó apa, a háborús gyerekkor és az árvaház emlékeivel a lelkében, a diktatúra ketrecébe szorított fiatalágában érdekes kaland volt átélni és magyarul idefogalmazni a maga korlátlan szabadságában vergődő amerikai moralista szenvedésének lírai kórtörténetét. A kettejük rokonsága valóban szembetűnő, de Lowellból tökéletesen hiányzik Orbán vízjele: a pátoszt kipukkasztó ironia, a humor, a keserű tapasztalatokon edzett közép-európai rafinéria, az ilyen-olyan vészorszakok túlélőinek életrevalósága. Érdekes lett volna látni, vajon a szuperérzékeny Lowell mit szól, vajon érez-e ő is valamiféle affinitást, ha megéri és történetesen olvashatja Orbán Ottó angolul megjelent kötetét.

A hatvanas évek nemcsak a diktatúra konszolidációját hozták, hanem a mi ifjúságunkét is. Ottó is megnősült, én is, ő jól, én rosszul. A SZIGLIGETI ALKOTÓHÁZ 8-AS SZOBÁJÁRA, a nagy magyar szerelmes versek egyike, egy igazán sikeres házasság évtizedeire tekinthet vissza, egy olyan kapcsolatra, amelynek szilárdsága, derűs kisugárzása nemcsak sárga irigységem tárgya volt, hanem házasságaim különféle válságaiban mentsváram, sőt segítségem is tudott lenni. Kissé aggódtunk pedig Ottóért, a függetlenségére büszke szellemért, mikor egyszer csak benősült a befolyásos, kiváló zeneszerző és zongoraprofesszor családjába, de nem kellett csalódnunk benne. Sosem vágyott másra, mint a normális írói működéshez szükséges otthonra és kényelemre, nem is szerzett többet. A Kossuth-díjat már az első szabadon választott magyar kormány adta neki. A „*szép ezüst fejtű*” pedig, két egyetemi diplomája mellett, sálak és pulóverek beláthatatlan kilométereit csomózó kötőtűinek szüntelen villogása fölött és komoly állásán túl, rendelkezett a szinte művészi szervezőképességgel és a szerelemnél, szenvedélynél is tartósabb empátiával, ami a költőfeleség-anya-háziasszony és végül húsz évig ezen felül a betegápoló nem könnyű szolámának virtuózává tette. A költőnek volt mit ünnepelnie.

*

A költők, írta Ezra Pound, „*a fajta antennái*”. Ottó érzékenysége Isten, teremtés, történelem, gyerekkor nagy és örökúj témáin túl a költészet, a szakma és önmaga költősége felé fordult a leggyakrabban. Minden emberi dolog közt csak a szerelem és a kultúra csodái váltottak ki belőle föltétlen áhítatot. „*A jó vers, mint a szög, úgy áll a dolgok lényegében, és rajta függ a komor faliszőnyeg, a csillagos ég*” – ilyen és ehhez hasonlóan villanó remek képek tömegét lehetne idézni tőle; megrögzött racionalistaként állandóan figyelte, reflektálta és kommentálta, komolyan és/vagy ironikusan saját költői működését, és ezzel folyton följebb rakta magának a léceket. Életművével párhuzamosan, illetve annak részeként tulajdonképp megírta ezzel a saját műve werkfilmjét is, a versekbe dolgozott ilyen ars poetica intarziákban, de esszéiben is. Antennaként fogta az eltávozott nagy pályatársaknak a műveikből és az Űrből pulzáló adásait; az a portré-sorozat, amely, néha az ábrázolt személy fogalmaival és szóhasználatával, miniatűr tanulmánnyal fölérő, bravúrosan pontos jellemzéseket ad a közelmúlt megannyi nagy alakjáról, a magyar költészet különleges értékei közé tartozik. Az arcképek legtöbbször már élete vége felé írta, az elmúlás keserűsége keveredik bennük a saját lepergett élete darabját is hordozó emlék melegségével és szomorúságával, a megértés gesztusa az azonosulás derűjével. Csak a megmaradó mű dacol a halállal. Mintegy fellinis haláltáncban, édes-bús, fájdalmas dallamra, szinte egymás kezét fogva jár körbe Kassák, József Attila, Szabó Lőrinc, Illyés, Vas, Weöres, Pilinszky, Jékely, Kormos, Mándy, Nemes Nagy, Fodor, Szántó Piroska, Petri, de beáll közéjük Arany és Kosztolányi és végül maga Orbán Ottó is.

*

Talán tizenöt éve lehet, hogy egy napon benyitottam hozzá a szigligeti alkotóházban. Juli nélkül volt lent, már nem emlékszem, min dolgozott éppen, arra sem, hogy én mit csináltam ott. Arra azonban igen, hogy kopogásomra nem válaszolt, és mikor beléptem, föl se nézett. Nem az íróasztalnál, hanem a szoba közepén álló sötétbarna kisasztalnál ült, s az asztal lapja teljesen üres volt. Ottó fölbe hajolva, mereven, mozdulatlanul bámult valamit, és közelebb lépve megláttam, mi az: egy tabletta volt. Egyetlen fehér tabletta, amelyet csak megadott időpontban volt szabad bevennie. Azt a meg-

váltó pillanatot várta mozdulatlanul, koncentrálni. Akkoriban kezdődtek, gyakori erős fejfájásokkal is nehezítve, mozgáskoordinációs panaszai, leküzdhetetlen kényszermozgásai, melyeket sokáig nem tudtak pontosan diagnosztizálni. Ez az első megmaradt emlékem a betegségről; sosem fogom elfelejteni. Az utolsó pedig a Madách Kamara Színházból való, az idei tavaszról, hetekkel a halála előtt, mikor egy premier szünetében megkért, hogy kísérjem ki a mosdóba. A kétévnyi haladékos és élhető életet adó bravúros agyműtétnek megjött a böjtje, mert rosszabb állapotban volt, mint a műtét előtt. *„Tegnap nem nyitottam ajtót; / valaki dühödten nyomta a csengőt, hiába, / a szoba közepén lebetonozva / csak kilengeni tudtam, mint egy magasépület”* – írta le állapotát A PORSZÍVÓ című versében, és most is pontosan így történt. Vigyázban állva egy darabig enyhén kilengett előre-hátra, aztán két lábfeje toporogni kezdett, mintha a helybenjárást imitálná, majd annyira előredőlt a törzse, hogy tartanom kellett, nehogy elzuhanjon, és akkor egyszer csak megindult a két láb, gyorsan, erőtlenül és kalimpálva; támogatás nélkül összeesett volna, majd megállt, és kezdtük előlről. Mindehhez a megkínzott, eltorzult arc látványa járult a nyilvános megaláztatás belső kínjának látható jeleivel. Szörnyű jelenet volt, és többször megismételtük a mosdóig meg vissza, a közönség alig titokoltan irtózó bámulása közben. Ott értettem meg igazán, hogy mit mért rá a sorsa.

A megsejtett „Szóhalál” kegyes volt hozzá, a másik „fekete nővér”, aki „jeges lepedőjére szeretkezni” hívta, az „Agyhalál”, kegyetlen lett volna.

Ha netán mégis szállnának a légtérben angyalok, akkor remélhetőleg szegyeλλik magukat.

Somlyó György

BÚCSÚ O. O.-TÓL

Orbán Ottó, aki nemcsak barátainak, hanem az egész magyar irodalomnak nagy vesztesége, a maga önkínzó, önvigasztaló, önironikus beszédmodorával ismételen, legutolsó verseskötetében is, mintegy önmagát „lenullázva”, nevének kezdőbetűivel kódolta jelenlétét a magyar költészetben. Nem mintha nem fűződött volna ahhoz ezer látható szállal is. Sőt. Bármikor egyetlen mozdulattal bele tudott bújni egymástól mindenben különböző mestereinek, Weöresnek és Jékelynek, Pilinszkynek, Nemes Nagy-nak mindenfajta karneválosított vagy éppen karizmatikus klepetusába (egészen mellékesen, olykor még e sorok írójának szerényebb mimikrijébe is). (Mint ahogy állandó kemény önkontrolljával maga mondja: „versei tükrében nemcsak ómaga látszik mindig másnak”.)

Méltó – és úgy érzem, egyedülálló – helyét azonban a magyar költészet (mondjuk) panteonjában úgy fogja elfoglalni, mint az egyetemes költészet egy egészen elkülöníthető fajtájának magyar alakja: a költészet *mártírjai* között. Ezt a birtokos szerkezetet nem abban a jelentésében kell értelmezni, mintha élete, életműve a költészetnek esett volna áldozatul, hanem éppen fordítva: hogy a költészettel és a költészetben tudott győzni egyre elviselhetetlenebbé váló életén, és – bámulatosan, szinte csodálatosan hosszú időn át a folytonosan kísértő (és olykor talán saját maga által is megkísértett) halálán is. Nem ismerem (majdnem kimondhatnám, hogy nem ismerünk) múltban és jelenben nagy jelentőségű költői életművet, amely szerzője életének utolsó húsz évén